

УДК 338.3

Проскура В.Ф.
*доктор економічних наук, доцент,
 професор кафедри менеджменту
 Мукачівського державного університету*

СИСТЕМА РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА СТІЙКОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

SYSTEM OF RESOURCE PROVISION AS A COMPONENT OF ECONOMIC SECURITY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF REGIONS

АНОТАЦІЯ

У статті визначено специфіку управління системою ресурсного забезпечення регіону, суб'єкти і об'єкти управління та на підставі цього окреслено мету, завдання, основні принципи й методи управління ресурсним забезпеченням території як системою, яка у свою чергу є складовою економічної безпеки регіону.

Ключові слова: ресурси регіону, економічна безпека, ресурсне забезпечення, система ресурсного забезпечення, регіональне управління, структура управління ресурсним забезпеченням, стійкий розвиток.

АННОТАЦИЯ

В статье определена специфика управления системой ресурсного обеспечения региона, субъекты и объекты управления и на основании этого очерчено цель, задание, основные принципы и методы управления ресурсным обеспечением территории как системой, которая в свою очередь является составляющей экономической безопасности региона.

Ключевые слова: ресурсы региона, экономическая безопасность ресурсное обеспечение, система ресурсного обеспечения, региональное управление, структура управления ресурсным обеспечением, устойчивое развитие.

ANNOTATION

The specifics of resource management system of the region, subjects and objects of management have been determined in the article and on this basis the goals, objectives, basic principles and methods of resource management of the territory as a system which in its turn is a part of the economic security of the region have been outlined.

Keywords: resources of the region, economic security, resource security, system resource provision, regional management, structure of resource management, sustainable development.

Постановка проблеми. Регіон як соціо-економічна система має конкретні механізми відтворення і реалізації свого потенціалу, певні ресурси розвитку. Досягнення економічної безпеки, стану стійкості розвитку і його підтримання ґрунтується на доцільному, всебічному та ефективному формуванні та використанні ресурсів території. Дослідження, які проводяться у даному напрямі, в основному спрямовані на підвищення ефективності використання окремих видів ресурсів регіону і на основі цього забезпечення його стійкого розвитку та економічної безпеки. Проблеми ж створення та управління системою ресурсного забезпечення економічної безпеки регіону як базовій підсистемі регіонального управління та стійкого розвитку території належної уваги поки ще не приділяється.

У зв'язку з цим надзвичайної актуальності набирає дослідження саме процесу створення

комплексної системи ресурсного забезпечення регіону та визначення методологічних засад управління нею.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багатоаспектним засадам створення та управління регіональною системою ресурсного забезпечення економічної безпеки присвячені роботи зарубіжних і вітчизняних учених: Г. Арлабаєвої, Л. Антонюка, В. Гейця, І.Н. Герчикової, Н.І. Глазунової, Р. Фатхутдінова, Н. Пархоменко, М. Хвесика, Є. Хлобистова, В. Шпильової, Л. Ковальської, З. Герасимчук, І. Манцурова, В. Реутова та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проблема забезпечення економічної безпеки регіону та його стійкого розвитку у зв'язку із змінами в економіці України вимагає (потребує) нових шляхів вирішення. Відповідно, створення (розробка) системи ресурсного забезпечення регіону у цьому контексті також потребує змін у цілях, методах та принципах якими варто керуватися при розробці системи як складової регіональної економічної безпеки.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розроблення теоретичних та практичних підходів до розробки стратегічних напрямів формування ефективної системи ресурсного забезпечення регіону, яка у свою чергу буде сприяти підвищенню рівня економічної безпеки території та її стійкому розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління системою ресурсного забезпечення економічної безпеки регіону, в нашому розумінні, – це цілеспрямований вплив на регіон та економічні відносини, що виникають у процесі формування, розподілу і використання ресурсів, що спрямовуються на досягнення і підтримку відповідного рівня економічної безпеки регіону та забезпечення його стійкого розвитку з метою забезпечення високої якості життя населення в умовах зміни зовнішнього і внутрішнього середовища.

Специфіка управління системою ресурсного забезпечення економічної безпеки та стійкого розвитку території проявляється в тому, що вона має багатокомпонентну об'єктно-суб'єктну систему управління (рис. 1).

Суб'єкти управління системою ресурсного забезпечення регіону включають:

- регіональні органи державної влади;
- органи місцевого самоврядування;
- суб'єкти комерційного сектору;
- суб'єкти некомерційного сектору, органи управління громадськими організаціями.

До об'єктів управління системою ресурсного забезпечення регіону належать:

- керовані об'єкти державного (громадського сектора), що функціонують відповідно до загальнонаціональних інтересів та державної концепції розвитку;
- керовані об'єкти територіального / муніципального сектора – комунальні ресурси і власність, місцеве господарство, комунальні підприємства та організації, різні види соціально-економічних відносин;
- економічні агенти, домогосподарства, що складають у сукупності комерційний сектор регіональної економіки;
- неурядові організації, асоціації, об'єднання некомерційного сектора.

Система управління, що включає у себе методи, інструменти, методичне, правове та інформаційне забезпечення, не може тривалий час бути стійкою до впливу зовнішніх збурень, якщо у неї відсутня мета, що об'єднує всі елементи. Метою управління системою ресурсного забезпечення є підвищення якості життя населення на основі безпечного та стійкого розвитку території. Ключовими завданнями територіального менеджменту для досягнення цієї мети, на наш погляд, є:

1. Прийняття концепції стійкого розвитку якості головного підходу до управління.
2. Гармонізація інтересів агентів внутрішнього і зовнішнього середовища.
3. Створення і вдосконалення системи ресурсного забезпечення, що включає соціальну, екологічну, економічну та інституційну складові.
4. Саморегулювання та самозабезпечення територіальними ресурсами на основі розвитку регіональної економіки.
5. Формування оптимальної кількості і якості ресурсів розвитку території.

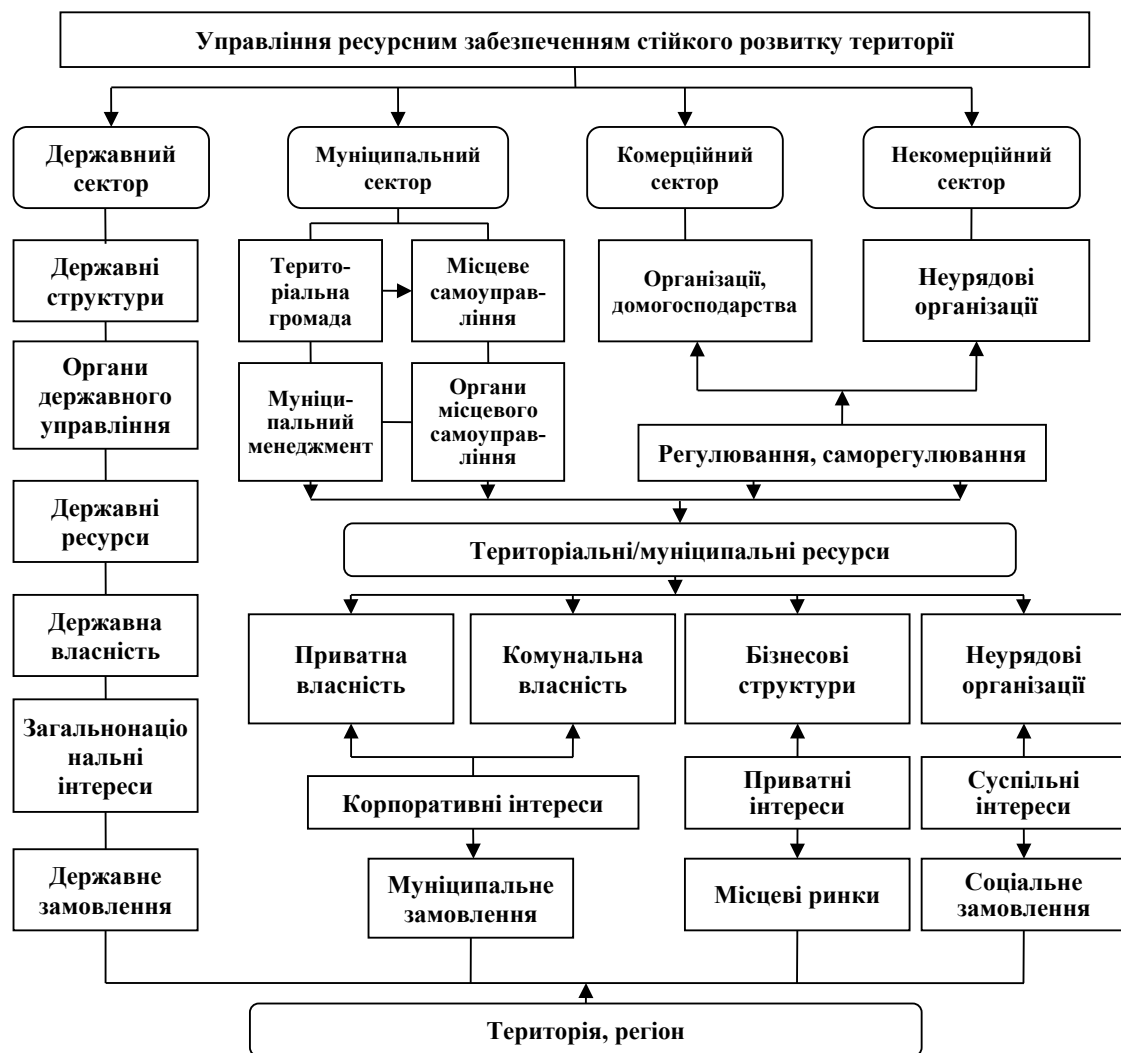

Рис. 1. Багатокомпонентна суб'єктно-об'єктна структура управління ресурсним забезпеченням економічної безпеки регіону

6. Доцільне, диференційоване, раціональне та ефективне використання регіональних ресурсів.

7. Інтеграція та кооперація для досягнення і підтримки стійкого розвитку території.

У методології управління істотне значення мають найважливіші категорії теорії управління – принципи і методи управління, які взаємопов'язані і перебувають у певній логічній ієрархії. Принципи управління відображають об'єктивність економічних законів і закономірностей управління, в рамках яких реалізуються зв'язки між різними структурами управлінської системи та специфічні особливості реальної практики [2, с. 131].

Принципи управління системою ресурсного забезпечення економічної безпеки регіону – це усвідомлені закономірності, що набули форми рушійної сили (ідеї), правил, норм, що слугують важливим соціальним орієнтиром в управлінні. Систематизуючи ці принципи у відповідності з загальними принципами регіонального управління, їх можна групувати у дві категорії. Перша включає соціально-політичні принципи, що здійснюють вплив на всі сфери публічного управління. Друга – організаційно-технологічні принципи, що визначають побудову і функціонування системи управління ресурсним забезпеченням, її підсистеми, рівні управління.

Система управління ресурсним забезпеченням як частина регіонального управління, включає також сукупність принципів цілеспрямованого впливу на соціально-економічні процеси: децентралізація, партнерство, субсидіарність, мобільність і адаптивність, виділена компетенція [4, с. 84-85].

Базовими принципами управління системою ресурсного забезпечення економічної безпеки регіону, на нашу думку, є:

- законність формування і використання ресурсів;
 - наукова обґрунтованість потреб у всіх типах ресурсів території;
 - закріпленість ресурсів за конкретними економічними агентами;
 - залучення в процес відтворення ресурсів всіх суб'єктів території;
 - доцільне, диференційоване та ефективне використання ресурсів;
 - економія суспільної праці, матеріальних і природних ресурсів;
 - мінімізація шкоди природному середовищу.
- У науці метод управління визначають як спосіб організуючого впливу суб'єкта управління на керувану систему або конкретний об'єкт управління, за допомогою якого досягаються цілі, вирішуються

поставлені завдання [3, с. 411]. Тут організуючий вплив розглядається в широкому сенсі і передбачає керівний, стимулюючий, контролюючий та іншого характеру вплив. Виходячи з функціонального підходу, різноманіття методів управління системою ресурсного забезпечення, їхнього диференційованого застосування в залежності від специфіки об'єкта впливу і завдання, можна розділити їх на дві групи.

До першої відносять пізнавально-програмуєчі, загальнонаукові та специфічні наукові, що розробляються тією чи іншою галуззю знань. До безпосередньо управлінських методів в цю групу включають: методи системного аналізу, дослідження операцій технологічного управлінського циклу, організаційного проектування, мережевого планування. У рамках суміжних наук широко використовуються системний і комплексний підходи, метод побудови «дерева цілей», програмно-цільовий метод, балансовий і нормативний методи, методи економіко-математичного моделювання тощо.

Друга група включає організаційно-регулюєчі методи забезпечення реалізації цілей і функцій управління системою ресурсного забезпечення економічної безпеки регіону:

- залежно від характеру впливу на об'єкт управління – загальні, універсальні методи впливу (переконання, заохочення, примус), а також методи прямого і непрямого впливу;

- залежно від аспектів впливу на інтереси і мотиви поведінки, за змістом – адміністративні або організаційно-розпорядчі, економічні (методи прямого централізованого розрахунку і господарського розрахунку) та соціально-психологічні методи.

Відомо, що управління є процесом, оскільки характеризується змістовним аспектом або набором функцій і часовим аспектом або сукупністю стадій процесу.

Центральною функцією органів регіонального управління є забезпечення економічної безпеки та стійкого розвитку регіональної системи, яка стає особливо актуальною під час кризи, постійних структурних змін, погіршення стану навколишнього середовища. Особливості управління системою ресурсного забезпечення, його

Рис. 2. Комплекс функцій управління системою ресурсного забезпечення економічної безпеки регіону

принципи та завдання на практиці реалізуються за допомогою функцій, які конкретизують встановлені права і відповідальність за їхнє виконання. На склад та якість функцій управління системою ресурсного забезпечення впливають такі фактори: ресурси на здійснення управління, зміст процесу управління, цикл прийняття управлінських рішень.

На наш погляд, специфіка функцій управління системою ресурсного забезпечення проявляється в тому, що вони поєднують у собі кілька груп управлінських функцій, точніше, формують цілісність, комплекс функцій державної влади та спеціальних функцій місцевого самоврядування, що регламентуються законодавством, а також функцій управління регіоном і квазікорпорацією (рис. 2).

Функції влади – це види діяльності, керуючі впливи на регіональну систему, окремі соціальні групи, суспільні процеси і відносини. Н.І. Глазунова до функцій влади відносить:

1) керівництво – визначення та забезпечення стратегічних, довгострокових цілей, завдань, проектів суспільного розвитку, вибір способів досягнення намічених перспектив;

2) управління – повсякденний оперативний вплив на суспільство, його групи та окремих індивідів, громадські процеси і відносини для досягнення стратегічних цілей, завдань, досягнення намічених перспектив, виконання і забезпечення виконання законів, нормативних актів, проектів, програм та інших рішень влади; 3) контроль – спостереження, моніторинг, оцінка та коригування найважливіших параметрів стабільності і розвитку суспільства, його окремих груп, суспільних процесів і відносин [3, с. 423-426].

Управління системою ресурсного забезпечення економічної безпеки розвитку території характеризується взаємопов'язаністю функцій управління, основними із яких для забезпечення стійкості, на наш погляд, мають стати: по-перше, функція адаптації, що забезпечує пристосовність території до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі; по-друге, функція безпеки, що дозволяє мінімізувати загрози середовища та його змін.

Процес управління має циклічний характер – він протікає безперервно і являє собою незліченну множину циклів, що змінюють один одного. Одиначний цикл починається з визначення мети і закінчується її досягненням, потім на основі інформації про досягнуті результати починається новий цикл. Управлінський цикл має загальну структуру і складається з чітко визначених стадій, в яких можна виділити:

розробку та прийняття управлінського рішення та організацію виконання (реалізації) цього рішення [6].

Висновки. Проведені дослідження на підставі уточнення об'єкта та суб'єкта, а також мети, завдання, принципів та методів управління системою ресурсного забезпечення території дали змогу позиціонувати її (систему) як складову у загальній структурі забезпечення економічної безпеки регіону. Суперечливість реформ, що відбуваються в Україні, їхній складний та суперечливий характер, одночасне посилення тенденцій регіоналізації та глобалізації економіки, неоднакові стартові (у тому числі й ресурсні) передумови структурних трансформацій призвели до значної диференціації територій, формування та посилення міжрегіональних диспропорцій. З огляду на нинішні тенденції, низькі значення економічної безпеки регіонів, відсутність прогресивних змін у регіональній господарській структурі, назріла необхідність зміни підходів і моделей регіонального розвитку.

Нині найбільш прогресивним є перехід до моделі комплексного розвитку, що базується на концепції стійкого розвитку і передбачає функціонування регіонів як певної цілісної системи, комплексу гармонійно розвинених взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих елементів, що забезпечують кожній людині гідні умови життя, незалежно від місця проживання та діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Балабанова І.В. Управління конкурентною раціональністю: монографія / І.В. Балабанова. – Донецьк: Донецький національний університет, 2008. – 458 с.
2. Герчикова І.Н. Менеджмент: учебник / І.Н. Герчикова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Банки и биржи; ЮНИТИ, 1995 – 385 с.
3. Глазунова Н.И. Система государственного и муниципального управления: учеб. / Н.И. Глазунова. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 632 с.
4. Коваленко Е.Г. Региональная экономика и управление: учебное пособие / Е.Г. Коваленко. – СПб.: Питер, 2005. – 288 с.
5. Ліфанова, Є.О. Імідж регіону як складова конкурентоспроможності територій // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. – Херсон, 2012. – Вип. 2(7). – С. 130-134.
6. Медвідь Ф. Економічна безпека: небезпеки і загрози національним та національно-державним інтересам України / Ф. Медвідь // Вісник УАДУ. – № 2. – 2003. – С. 129-135.
7. Шпильова В. О. Конкурентоспроможність регіонів України: методологія та практика [Текст]: [монографія] / Шпильова Віра Олексіївна. – Черкаси: Пономаренко, 2011.